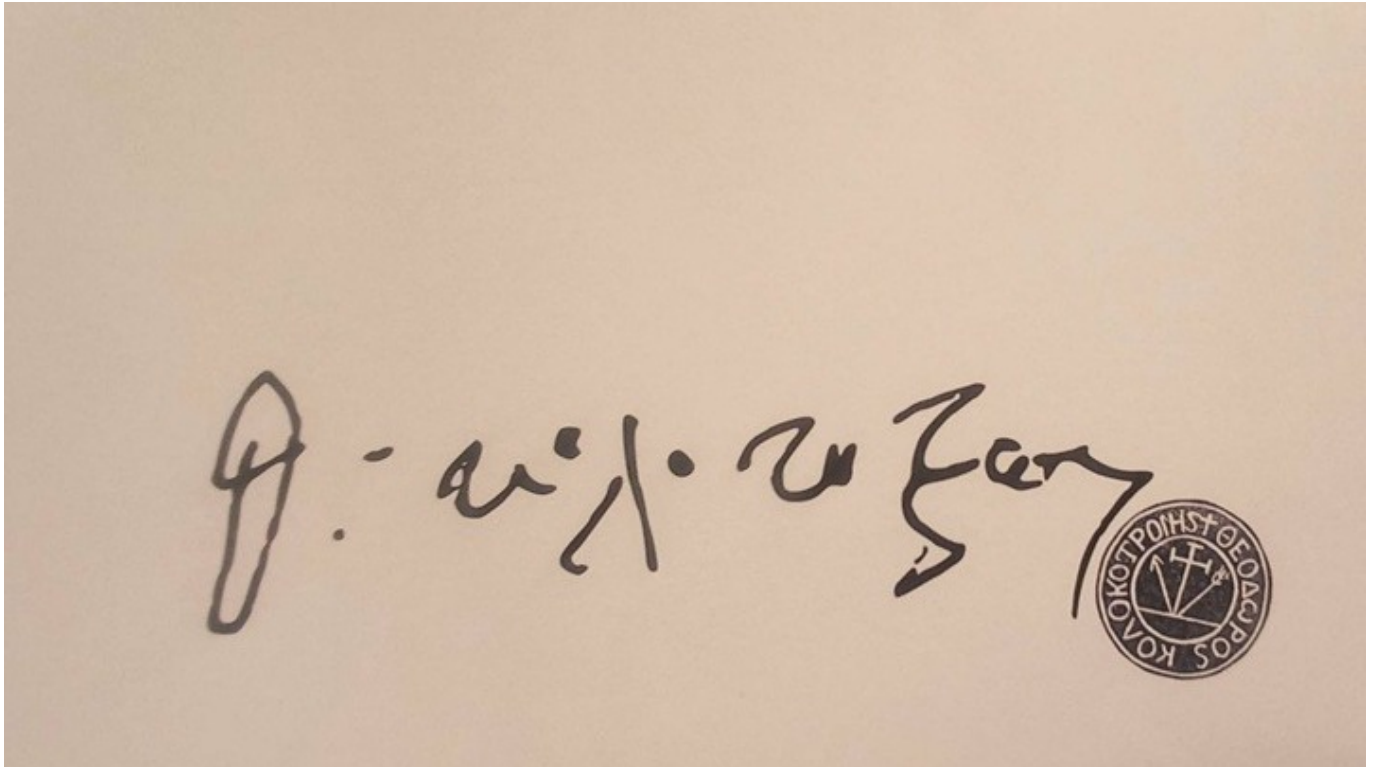

Το Αρχείο του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη - Παρουσιάστηκε ο νέος αρχειακός τόπος

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Σχεδόν 1.150 τεκμήρια, χρονολογημένα από τον Οκτώβριο του 1819 έως τον Σεπτέμβριο του 1833, που συνδέονται με τη ζωή και τη δράση του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, αλλά και την ιστορική κληρονομιά της Ελληνικής Επανάστασης, είναι πλέον προσιτά στους ερευνητές και στο ευρύ κοινό μέσα από την ιστοσελίδα kolokotronis-archive.org.

Ο Αρχειακός Τόπος Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, το μοναδικό ψηφιακό αποθετήριο γνώσης και ιστορίας, που περιλαμβάνει χειρόγραφα και αντικείμενα από μια σπάνια αρχειακή συλλογή, παρουσιάστηκε επίσημα το βράδυ της Δευτέρας 23 Μαρτίου, σε ειδική εκδήλωση στο Μέγαρο Μουσικής, παρουσία του προέδρου της Δημοκρατίας Κωνσταντίνου Τασούλα.

Ο Αρχειακός Τόπος Θεόδωρου Κολοκοτρώνη είναι δημιούργημα της νεοσύστατης ΑΜΚΕ ΑΡΧΕΙΟ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ, η οποία συγκροτήθηκε με στόχο τη

συστηματική φροντίδα, μελέτη και ανάδειξη της αρχαικής συλλογής που συγκέντρωσαν το Κοινωφελές Ίδρυμα Μιχαήλ Ν. Στασινόπουλος-ΒΙΟΧΑΛΚΟ και το Κοινωφελές Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου (ΚΙΚΠΕ). Η επιστημονική τεκμηρίωση και η ανάπτυξη των δράσεων του Αρχαικού Τόπου υλοποιούνται σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΙΙΕ/ΕΙΕ).

Ο πυρήνας της συλλογής περιλαμβάνει την αλληλογραφία του Κολοκοτρώνη με διοικητικές και στρατιωτικές αρχές, αγωνιστές και πρόσωπα του οικογενειακού του περιβάλλοντος, ενώ τα τεκμήρια πληθαίνουν μετά το 1825 όταν ανέλαβε Γενικός Αρχηγός των στρατευμάτων της Πελοποννήσου. Ο Γενναίος Κολοκοτρώνης, δευτερότοκος γιος του Γέροντα του Μοριά, συνέβαλε καθοριστικά στη διάσωση πολύτιμων εγγράφων από δημόσια αρχεία και ιδιωτικές συλλογές, μέρος των οποίων αξιοποίησε στις εκδόσεις και τα Υπομνήματά του. Μετά τον θάνατό του, το αρχείο ακολούθησε μια κατακερματισμένη πορεία, που ο ψηφιακός Αρχαιικός Τόπος Θεόδωρος Κολοκοτρώνη επιχειρεί να γεφυρώσει, συγκεντρώνοντας και παρουσιάζοντας χειρόγραφα και υλικά τεκμήρια σε θεματικές συλλογές.

Κατά τον χαιρετισμό του, ο κ. Τασούλας τόνισε ότι *“ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης δεν ήταν ένας ακόμα οπλαρχηγός. Ήταν ο πρώτος των πρώτων. Από την απελευθέρωση της Καλαμάτας, σαν σήμερα πριν 205 χρόνια, έως τη μάχη στο Βαλτέτσι, την άλωση της Τριπολιτσάς και τη συντριβή της στρατιάς του Δράμαλη στα στενά των Δερβενακίων, απέδειξε τη στρατηγική του ευφυΐα και την ακατάβλητη αποφασιστικότητά του, αφηλώντας την αριθμητική υπεροχή του αντιπάλου. Συνδύαζε το θάρρος με τη γνώση, τον ρεαλισμό με τη γενναιότητα και την ψυχραιμία με την ευφυΐα. Τον ανταρτοπόλεμο με τον τακτικό πόλεμο. Ενάλλασσε την τακτική του, πότε κάνοντας ανταρτοπόλεμο, πότε κάνοντας κατά μέτωπον πόλεμο”*.

Παράλληλα, υπογράμμισε, ότι *«υπήρξε μεγάλος γιατί τάχθηκε στα μεγάλα· γιατί αφιέρωσε τον εαυτό του σε έναν σκοπό που υπερέβαινε το άτομο. Υπήρξε σπουδαίος πολεμιστής, αλλά και ηγέτης σε διαρκή επαφή με τους στρατιώτες του, με τους οποίους μοιραζόταν τις δυσκολίες και τους κινδύνους του αγώνα»*.

Αναφερόμενος στις δυσκολίες, που αντιμετώπισε, παρατήρησε ότι *“πέρασε μέσα από σκληρές δοκιμασίες. Και όμως, αξιώθηκε να δει την πατρίδα ελεύθερη, να δει τον αγώνα -τον δικό του και χιλιάδων αγωνιστών- να δικαιώνεται. Η διαδρομή του, ωστόσο, σημαδεύτηκε από τη διχόνοια, την απώλεια, τη φυλάκιση. Δυο φορές φυλακίστηκε. Μια φορά από την κυβέρνηση Κουντουριώτη στην Ύδρα και μια από*

το καθεστώς του Όθωνα” και πρόσθεσε ότι “Παρ’ όλα αυτά, διατήρησε ακέραιη τη συναίσθηση του καθήκοντος και την προσήλωσή του στο κοινό καλό, υπερβαίνοντας τις αντιθέσεις της εποχής του με μέτρο και μεγαλοψυχία”.

Επισήμανε, επίσης, μια εξίσου σημαντική διάσταση της προσωπικότητας του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, καθώς, όπως τόνισε, “δεν υπήρξε μόνο στρατηγός· υπήρξε ένας άνθρωπος που αντιλαμβανόταν βαθιά τη σημασία της παιδείας και της προκοπής του τόπου”. Ειδικότερα, αναφέρθηκε στην “Παρακαταθήκη του στη νέα γενιά, που αποτελεί η ομιλία του στην Πνύκα προς τους μαθητές του Α΄ Γυμνασίου αρρένων, στις 7 Οκτωβρίου 1838, όπου με λόγο απλό αλλά βαθύ προτρέπει: “Να σκλαβωθείτε εις τα γράμματά σας” αλλά και υπενθυμίζει ότι “η προκοπή σας και η μάθησή σας να μη γίνει σκεπάρνι μόνο δια το άτομό σας (να μη γίνει εργαλείο δηλαδή για το άτομό σας), αλλά να κοιτάζει το καλό της κοινότητας”. Και επειδή είχε την αίσθηση ότι η επανάσταση έπαιξε στρατιωτικά το ρόλο της και την αποστολή της, αλλά υπήρχαν και άλλα που έπρεπε να γίνουν, τέλειωσε αυτή την περίφημη ομιλία του στην Πνύκα προς τους μαθητές του γυμνασίου λέγοντας ότι “εμείς (η γενιά του δηλαδή) ελευθερώσαμε τη χώρα. Εσείς (η νεότερη γενιά) οφείλετε να την ισάσετε, να την ευθυγραμμίσετε και να τη στολίσετε”. Είχε την αίσθηση δηλαδή, ότι ο αγώνας δεν είχε τελειώσει με τη στρατιωτική επικράτηση και τα πρώτα σύνορα της χώρας, αλλά έπρεπε αυτό το νεοσύστατο κράτος να αποκτήσει και μία σύγχρονη οργάνωση και συγκρότηση”.

Μάλιστα, υποστήριξε ότι «Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης δεν περιορίζει την έννοια της προόδου στο άτομο, αλλά την αναγάγει σε ευθύνη απέναντι στην κοινωνία. Δείχνει, με τον λόγο και το παράδειγμά του, ότι το αληθινό μέτρο της παιδείας και της ελευθερίας είναι η επιστροφή του ατομικού καλού στο κοινό καλό».

Καταλήγοντας, ο κ. Τασούλας τόνισε ότι: “Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια για αυτή την πρωτοβουλία στην Βιοχάλκο και στο Ίδρυμα Μιχαήλ Ν. Στασινόπουλου, αλλά και στο Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου” και συμπλήρωσε ότι: “Μέσα από ζωντανές, πρωτογενείς πηγές και τεκμήρια, αναδεικνύεται ένας πολύτιμος χώρος γνώσης, έρευνας και εκπαίδευσης. Και είναι εντυπωσιακό ότι ένα μεγάλο μέρος αυτών των αρχείων υπήρξε μέχρι τώρα απών από την ιστοριογραφία”.

Ειδικότερα, κατά τον χαιρετισμό του, ο κ. Τασούλας ανέφερε:

“Κυρίες και κύριοι,

Το 1770, σε μια στιγμή ήττας για τον ελληνισμό, όταν η αποτυχημένη εξέγερση των Ορλωφικών άφηνε πίσω της βαριές συνέπειες και απογοήτευση, γεννιόταν στη μεσσηνιακή γη, κάτω από ένα δένδρο στο Ραμαβούνι, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Κανείς δεν μπορούσε τότε να προβλέψει ότι, μισό αιώνα αργότερα, το παιδί αυτό θα αναδεικνυόταν στην κορυφαία ηγετική μορφή της Ελληνικής Επανάστασης, στον Γέρο του Μοριά, που σφράγισε με τη δράση του την πορεία προς την ελευθερία του έθνους μας. Στον άνθρωπο, ο οποίος προσωποποιεί στα μάτια κάθε σύγχρονου Έλληνα την Επανάσταση του 1821. Την προσωποποιεί και συνειρμικά και συναισθηματικά.

Τα πρώτα του χρόνια υπήρξαν δύσκολα. Έμεινε ορφανός σε νεαρή ηλικία και στερήθηκε τη μόρφωση, χωρίς όμως να στερηθεί τη βαθιά γνώση της ιστορίας και της παράδοσης του γένους. Και αυτή η βαθιά γνώση της ιστορίας και των ριζών του γένους από την αρχαία Ελλάδα τον έκανε να αισθανθεί πως δεν μας αξίζει αυτή η τύχη. Να είμαστε δούλοι και ραγιάδες, εμείς που είμαστε απόγονοι όλων αυτών των ενδόξων πολεμιστών και φιλοσόφων. Γιος του περίφημου αρματωλού Κωνσταντή Κολοκοτρώνη, μεγάλωσε μέσα σε ένα περιβάλλον όπου ο αγώνας και η αντίσταση αποτελούσαν καθημερινή πραγματικότητα. Από νωρίς εντάχθηκε στα σώματα των Κλεφτών στην Πελοπόννησο.

Οι διώξεις και το κυνηγητό από τις οθωμανικές αρχές τον οδήγησαν, το 1802, στη Ζάκυνθο, όπου κατέφυγε με την οικογένειά του. Εκεί, υπηρετώντας στον αγγλικό στρατό σε σώμα Ελλήνων εθελοντών ως ταγματάρχης, ήρθε σε επαφή με νέες ιδέες και εμπειρίες και γνώσεις που διεύρυναν τους ορίζοντές του, ενώ το 1820 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία, εντάσσοντας πλέον συνειδητά τη ζωή του στον μεγάλο σκοπό της εθνικής απελευθέρωσης. Επέστρεψε στον Μοριά για να συμβάλει ενεργά στην προετοιμασία και την οργάνωση της Επανάστασης. Όλα αυτά είναι λίγο-πολύ γνωστά. Ποια ήταν, όμως, η συμβολή του;

Υπήρξε καθοριστική. Απολύτως καθοριστική. Δεν ήταν ένας ακόμα οπλαρχηγός. Ήταν ο πρώτος των πρώτων. Από την απελευθέρωση της Καλαμάτας, σαν σήμερα πριν 205 χρόνια, έως τη μάχη στο Βαλτέτσι, την άλωση της Τριπολιτσάς και τη συντριβή της στρατιάς του Δράμαλη στα στενά των Δερβενακίων, απέδειξε τη στρατηγική του ευφυΐα και την ακατάβλητη αποφασιστικότητά του, αψηφώντας την αριθμητική υπεροχή του αντιπάλου. Συνδύαζε το θάρρος με τη γνώση, τον ρεαλισμό με τη γενναιότητα και την ψυχραιμία με την ευφυΐα. Τον ανταρτοπόλεμο με τον τακτικό πόλεμο. Ενάλλασε την τακτική του, πότε κάνοντας ανταρτοπόλεμο, πότε κάνοντας κατά μέτωπον πόλεμο.

Υπήρξε μεγάλος γιατί τάχθηκε στα μεγάλα· γιατί αφιέρωσε τον εαυτό του σε έναν σκοπό που υπερέβαινε το άτομο. Υπήρξε σπουδαίος πολεμιστής, αλλά και ηγέτης σε διαρκή επαφή με τους στρατιώτες του, με τους οποίους μοιραζόταν τις δυσκολίες και τους κινδύνους του αγώνα.

Πέρασε μέσα από σκληρές δοκιμασίες. Και όμως, αξιώθηκε να δει την πατρίδα ελεύθερη, να δει τον αγώνα -τον δικό του και χιλιάδων αγωνιστών- να δικαιώνεται. Η διαδρομή του, ωστόσο, σημαδεύτηκε από τη διχόνοια, την απώλεια, τη φυλάκιση. Δυο φορές φυλακίστηκε. Μια φορά από την κυβέρνηση Κουντουριώτη στην Ύδρα και μια από το καθεστώς του Όθωνα.

Παρ' όλα αυτά, διατήρησε ακέραιη τη συναίσθηση του καθήκοντος και την προσήλωσή του στο κοινό καλό, υπερβαίνοντας τις αντιθέσεις της εποχής του με

μέτρο και μεγαλοψυχία.

Και ακριβώς αυτή η στάση ζωής φωτίζει μια άλλη, εξίσου σημαντική διάστασή του. Ο Κολοκοτρώνης δεν υπήρξε μόνο στρατηγός· υπήρξε ένας άνθρωπος που αντιλαμβανόταν βαθιά τη σημασία της παιδείας και της προκοπής του τόπου. Παρακαταθήκη του στη νέα γενιά αποτελεί η ομιλία του στην Πνύκα προς τους μαθητές του Α΄ Γυμνασίου αρρένων, στις 7 Οκτωβρίου 1838, όπου με λόγο απλό αλλά βαθύ προτρέπει: “Να σκλαβωθείτε εις τα γράμματά σας” αλλά και υπενθυμίζει ότι “η προκοπή σας και η μάθησή σας να μη γίνει σκεπάρνι μόνο δια το άτομό σας (να μη γίνει εργαλείο δηλαδή για το άτομό σας), αλλά να κοιτάζει το καλό της κοινότητας”. Και επειδή είχε την αίσθηση ότι η επανάσταση έπαιξε στρατιωτικά το ρόλο της και την αποστολή της, αλλά υπήρχαν και άλλα που έπρεπε να γίνουν, τέλειωσε αυτή την περίφημη ομιλία του στην Πνύκα προς τους μαθητές του γυμνασίου λέγοντας ότι “εμείς (η γενιά του δηλαδή) ελευθερώσαμε τη χώρα. Εσείς (η νεότερη γενιά) οφείλετε να την ισάσετε, να την ευθυγραμμίσετε και να τη στολίσετε”. Είχε την αίσθηση δηλαδή, ότι ο αγώνας δεν είχε τελειώσει με τη στρατιωτική επικράτηση και τα πρώτα σύνορα της χώρας, αλλά έπρεπε αυτό το νεοσύστατο κράτος να αποκτήσει και μία σύγχρονη οργάνωση και συγκρότηση.

Δεν περιορίζει την έννοια της προόδου στο άτομο, αλλά την αναγάγει σε ευθύνη απέναντι στην κοινωνία. Δείχνει, με τον λόγο και το παράδειγμά του, ότι το αληθινό μέτρο της παιδείας και της ελευθερίας είναι η επιστροφή του ατομικού καλού στο κοινό καλό.

Πολέμησε με αυταπάρνηση και αφοσίωση, χωρίς να λογαριάσει προσωπικό κόστος. Και όταν ο Αγώνας ολοκληρώθηκε, το ενδιαφέρον του στράφηκε με την ίδια ένταση στην προκοπή της πατρίδας και στη μόρφωση των νέων.

Και δεν ήταν μόνο προσωπική η ανάμειξή του στον αγώνα. Όλα τα παιδιά του μετείχαν στον αγώνα. Στον αγώνα μετείχε και σκοτώθηκε το 1824, νεότατος, είκοσι ετών, ο Πάνος Κολοκοτρώνης. Στον αγώνα μετείχε ο Γιάννης, ο Γενναίος Κολοκοτρώνης, ο οποίος έχει και μεγάλη συμβολή στη διάσωση και διατήρηση αυτού του Αρχείου που σήμερα παρουσιάζεται στη νέα του μορφή, την ψηφιακή. Στον αγώνα μετείχε ο Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης, ο τρίτος του γιος. Ο Γενναίος έγινε μάλιστα και Πρωθυπουργός για ένα μικρό διάστημα. Ο Κωνσταντίνος έγινε Υπουργός Εξωτερικών. Ο υστερότοκος, που γεννήθηκε μετά τη λήξη της Επανάστασης, ο Πάνος, που πήρε το όνομα του πρώτου παιδιού που σκοτώθηκε νωρίς, έγινε σπουδαίος αξιωματικός, διοίκησε τη σχολή Ευελπίδων, βοήθησε τον Τρικούπη να αναμορφώσει το στράτευμα και ο γιος του, ο Γιώργος, πολέμησε και στον ατυχή πόλεμο του 1897, έλαβε μέρος στον Μακεδονικό Αγώνα, πολέμησε στους Βαλκανικούς Πολέμους και έπεσε στη μάχη της Κρέσνας το 1913, μαχόμενος κατά των Βουλγάρων. Μια οικογενειακή παράδοση που ξεκινάει το

1821, σαν σήμερα με την απελευθέρωση της Καλαμάτας υπό την ηγεσία και του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, και τελειώνει με τη μάχη της Κρέσνας 92 χρόνια μετά. 92 χρόνια η οικογένεια Κολοκοτρώνη πολεμούσε για το στήσιμο και το μέγλωμα της Ελλάδος.

Δεν είναι τυχαίο ότι ανταποκρίθηκε άμεσα όταν οι ιδρυτές της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας τον κάλεσαν να ενισχύσει με τη συμμετοχή του το έργο της για την παιδεία των Ελληνοπαίδων. Η αποδοχή της πρόσκλησης ήταν συνειδητή επιλογή που αντανakλούσε την πεποίθησή του ότι η ελευθερία όφειλε να στηριχθεί στη γνώση και να οδηγήσει στην πρόοδο του τόπου.

Η σημερινή παρουσίαση του ψηφιακού αρχειακού τόπου για τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη αποκτά, επομένως, ιδιαίτερη σημασία. Μέσα από ζωντανές, πρωτογενείς πηγές και τεκμήρια, αναδεικνύεται ένας πολύτιμος χώρος γνώσης, έρευνας και εκπαίδευσης. Και είναι εντυπωσιακό ότι ένα μεγάλο μέρος αυτών των αρχείων υπήρξε μέχρι τώρα απών από την ιστοριογραφία. Συνεπώς, η ιστοριογραφία εκείνης της περιόδου έχει και ένα καινούριο στοιχείο, να αντλήσει πληροφορίες, γνώσεις και εμπειρίες από ένα μεγάλο μέρος αυτού του Αρχείου. Πρόκειται για τον ψηφιακό αρχειακό τόπο του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, μια ψηφιακή εκδοχή τριών έντυπων τόμων αποτελούμενη από 1143 έγγραφα που σιγά σιγά αυξάνονται - γιατί αυτό το αποθετήριο δεν είναι στατικό - που ήταν στην κατοχή του Κοινωφελούς Ιδρύματος Μιχαήλ Ν. Στασινόπουλου και του Κοινωφελούς Ιδρύματος Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου. Αυτός ο ψηφιακός τόπος που σήμερα παρουσιάζεται, αυτός ο νέος ψηφιακός τόπος, μπορεί κάλλιστα και πρέπει να εξελιχθεί σε έναν χώρο τεκμηρίωσης, έρευνας και διαλόγου για την ιστορούμενη περίοδο, ιδίως από την περίοδο που ανέλαβε την αρχιστρατηγία του Αγώνα το 1825 έως και το 1829. Και προσέξτε, ανέλαβε αόγγυστα την αρχιστρατηγία το 1825, σχεδόν αμέσως μετά την αποφυλάκισή του από την Ύδρα, όπου ήταν φυλακισμένος από το καθεστώς Κουντουριώτη. Για να δείτε πόσο παράβλεπε τις δικές του κακουχίες και τις προσωπικές του εναντιώσεις προς το καλό της επαναστάσεως.

Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια για αυτή την πρωτοβουλία στην Βιοχάλκο και στο Ίδρυμα Μιχαήλ Ν. Στασινόπουλου, αλλά και στο Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου. Η πρωτοβουλία αυτή ενισχύει τη συλλογική ιστορική μας συνείδηση και συμβάλλει στη διατήρηση της μνήμης και στη σύνδεση του παρελθόντος με το μέλλον. Και αποδεικνύει πώς ο ιδιωτικός τομέας, πώς η επιχειρηματική δράση, πώς μια μεγάλη και σπουδαία εταιρεία που έχει ιστορία στον τόπο και συμβάλλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου και προσφέρει θέσεις εργασίας, δεν αρκείται και δεν περιορίζεται στην επιχειρηματική της και στην οικονομική της αποστολή, η οποία ούτως ή άλλως βοηθάει τον τόπο να προχωρήσει μπροστά, αλλά στο πλαίσιο και της κοινωνικής της αποστολής

βοηθάει αφάνταστα τη χώρα μας, τους ερευνητές, τους νέους και τον καθένα από εμάς να συνειδητοποιήσουμε βαθύτερα τις ρίζες μας, τις αφετηρίες μας, το ξεκίνημά μας μέσα από την εμβληματικότερη και παραστατικότερη προσωπικότητα της ελληνικής επανάστασεως, τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.

Μέχρι τέλους ο Κολοκοτρώνης παρέμεινε ταγμένος στην ιδέα μιας ελεύθερης και ανεξάρτητης Ελλάδας. Στη συλλογική μας συνείδηση των Ελλήνων παραμένει το πρότυπο του γενναίου αγωνιστή, του ευφυούς στρατηγού, του ανιδιοτελούς πατριώτη, που δεν περιορίστηκε στο παρόν, αλλά κοίταξε με ευθύνη και διορατικότητα προς το μέλλον.

Και μην ξεχνάμε, αυτή η οικογένεια πάλευε για το μέγαλωμα της Ελλάδος επί 92 χρόνια, από την απελευθέρωση της Καλαμάτας μέχρι τη μάχη της Κρέσνας το 1913. Η ευθύνη από εδώ και πέρα της διατήρησης και της μετάδοσης αυτής της παρακαταθήκης ανήκει πλέον σε εμάς. Η Βιοχάλκο, το Ίδρυμα Μιχαήλ Ν. Στασινόπουλου, το Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου έκαναν το χρέος τους. Σειρά μας να επωφεληθούμε από αυτό, να το γνωρίσουμε, να το επισκεφθούμε, να το μελετήσουμε, να το χαρούμε και να αντλήσουμε από αυτό αισιοδοξία που τόσο χρειαζόμαστε αυτή την περίοδο των ταραγμένων και αβέβαιων καιρών για το μέλλον της πατρίδας μας.

Μιας πατρίδας η οποία κατάφερε να απελευθερωθεί κάτω από ασύλληπτα αντίξοες συνθήκες. Όταν όλα τα ποσοτικά δεδομένα ήταν εναντίον μας. Και παραταύτα ελευθερωθήκαμε και παραταύτα υλοποιήσαμε τη Μεγάλη Ιδέα μέχρι τη σημερινή εδαφική επέκταση της χώρας. Και παλεύουμε και σήμερα να πραγματοποιήσουμε ακόμη καλύτερα αυτό που ζήτησε ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης στην Πνύκα από τους μαθητές του Α' Γυμνασίου, να ισάσουμε και να στολίσουμε τον τόπο".

Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ